EWA JASTRZĘBSKA
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

CSR NA MAZOWSZU – WYMIAR INSTYTUCJONALNY

Abstract: CSR on Mazovia – Institutional Dimension. Corporate social responsibility (CSR) is defined as the responsibility of enterprises for their impacts on society. For the effective implementation of this concept are very important institutions, understood as a permanent (legal, organizational and customary) determinants of repetitive human behaviour and people-to-people interaction. Institutions can therefore be both organisations that promotes this concept and CSR projects or strategies. The aim of the article is to review the thesis that the Mazovia is the driving force of the development of CSR in Poland, carried out on the basis of desk and web research. By evaluating the degree of institutionalisation of CSR in Mazovia, based on an analysis of the activities of the various sectors in this field, it was found that most activities for the implementation of this concept is undertaken in Mazovia, and many of them have coverage nationwide.
Keywords: Business, corporate social responsibility, CSR, institutions, Mazovia, organisations, public administration.

Wstęp

Mazowsze, uznane za najbardziej zróżnicowany wewnętrznie region Europy, jest jednocześnie najbardziej rozwiniętym gospodarczo województwem w Polsce. Charakteryzuje je wysokie tempo wzrostu gospodarczego i najwyższy spośród województw udział w tworzeniu PKB Polski, a także, szybszy niż średnio w kraju, wzrost wartości dodanej brutto. Motorem rozwoju i budowania konkurencyjności Mazowsza jest Obszar Metropolitalny Warszawy. Warszawa jest największym odbiorcą BIZ w kraju, miejscem, gdzie chętnie lokalizowane są siedziby lub filie korporacji transnarodowych oraz przedstawicielstwa organizacji międzynarodowych [*Strategia*... 2013: 14, 19]. Jednocześnie jako stolica, Warszawa jest siedzibą organów centralnej administracji rządowej. Wszystko to sprawia, że Mazowsze wydaje się być regionem, w którym najintensywniej powinna rozwijać się koncepcja społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (*corporate social responsibility* – CSR), czyli coraz bardziej znane i propagowane na szczeblu unijnym podejście, zakładające konieczność brania pod uwagę aspektów społecznych i ekologicznych prowadzonej działalności gospodarczej.

Obecność administracji rządowej, która powinna tworzyć ramy do rozwoju CSR i koordynować upowszechnianie tej idei, a także filii korporacji transnarodowych, które stymulują rozwój CSR w Polsce, implementując *know-how* spółek matek z krajów rozwiniętych, sprzyjać powinny szerokiemu upowszechnianiu koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw na Mazowszu. Wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego części gmin Mazowsza, zamieszkiwanych przez wysoko wyspecjalizowanych pracowników i dobrze wyedukowanych i świadomych konsumentów sprawia, że działania społecznie odpowiedzialne, podejmowane przez biznes są tu oczekiwane. Wreszcie także, Mazowsze jest regionem, gdzie występuje bardzo duże zróżnicowanie wewnętrzne, co wymaga podejmowania działań na rzecz niwelowania różnic rozwojowych i budowania spójności terytorialnej, w których to partycypować mogą także przedsiębiorstwa.

Uwzględniając przytoczone przesłanki, celem opracowania jest weryfikacja tezy, że Mazowsze jest motorem rozwoju CSR w Polsce. Tak sformułowany cel przełożył się na przyjęte metody badawcze (krytyczną analizę literatury przedmiotu, desk i web research, a także analizę stron internetowych wybranych przedsiębiorstw).

1. CSR a instytucje

Po raz pierwszy Komisja Europejska zdefiniowała społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw w Zielonej Księdze CSR [2001] jako *koncepcję, zgodnie z którą przedsiębiorstwa dobrowolnie uwzględniają problematykę społeczną i środowiskową w swojej działalności gospodarczej i stosunkach z zainteresowanymi stronami* [*Green Paper*... 2001: 6]. Od opublikowania odnowionej strategii CSR (2011), KE zaczęła definiować społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw jako *odpowiedzialność przedsiębiorstw za ich wpływ na społeczeństwo* [*Komunikat*... 2011: 7]. Nie odnosi się zatem w nowej definicji bezpośrednio ani do pojęcia zainteresowanych stron (interesariuszy) ani rozwoju zrównoważonego. Unijna definicja nawiązuje do tej zawartej w międzynarodowej normie społecznej odpowiedzialności ISO26000, skupia się jednak na przedsiębiorstwach. W definicji ISO26000, odnoszącej się do wszystkich organizacji, podkreśla się ponadto, że społeczną odpowiedzialność organizacja zapewnia przez przejrzyste i etyczne zachowanie, które jest zintegrowane z jej działaniami i prawem, uwzględnia oczekiwania interesariuszy oraz przyczynia się do zrównoważonego rozwoju [*Norma*... 2012: 1]. Analiza zapisów unijnej strategii CSR pozwala zauważyć, że mimo lakonicznej definicji, podejście KE, w odniesieniu do przedsiębiorstw, jest zgodne z globalnym konsensusem zaprezentowanym w ISO26000.

Biorąc pod uwagę jak szeroko może być rozumiany wpływ przedsiębiorstw[1], CSR jest koncepcją wieloaspektową, wymaga podejścia kompleksowego i zintegrowanego,

[1] Norma ISO26000 definiuje wpływ organizacji jako pozytywną lub negatywną zmianę w społeczeństwie, gospodarce lub środowisku, w całości lub częściowo wynikającą z przeszłych bądź teraźniejszych

obejmującego wszystkie działania przedsiębiorstwa (w tym jego cały łańcuch wartości) oraz angażującego interesariuszy w zarządzanie organizacją. CSR to podejście długofalowe, wymagające włączenia tej nowej filozofii zarządzania do strategii biznesowej firmy. Wdrażanie CSR wymaga zatem tworzenia odpowiednich instytucji (zarówno wewnątrz organizacji, jak i w jej otoczeniu), rozumianych jako trwałe (prawne, organizacyjne i zwyczajowe) uwarunkowania dla powtarzalnych ludzkich zachowań i międzyludzkich interakcji. Do instytucji służących wdrażaniu CSR wewnątrz przedsiębiorstwa można zaliczyć m.in.: wizję, misję, kluczowe wartości, kodeks etyczny, strategię lub politykę społecznej odpowiedzialności, procedury, menedżera/zespół ds. CSR. W otoczeniu biznesu takimi instytucjami będą zarówno organizacje (z sektora rządowego i pozarządowego, polskie i zagraniczne) wspierające rozwój tej koncepcji, jak i inicjatywy CSR (standardy, normy i wytyczne). Inicjatywy CSR ułatwiają wdrażanie tej koncepcji na poziomie strategicznym i operacyjnym przez doprecyzowanie wymagań w tym zakresie, umożliwienie sprawdzenia zgodności z CSR i komunikacji z interesariuszami.

Do najważniejszych inicjatyw CSR należy zaliczyć następujące[2]:

- określające sposób postępowania:
  - Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych,
  - Zasady Global Compact ONZ,
  - Wytyczne ONZ w zakresie biznesu i praw człowieka,
  - norma ISO26000,
  - Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDGs),
- dotyczące systemów zarządzania:
  - norma SA8000,
- służące angażowaniu interesariuszy:
  - seria norm AA1000,
- zawierające wytyczne dotyczące raportowania w zakresie CSR:
  - wytyczne GRI,
- umożliwiające weryfikację społecznej odpowiedzialności i benchmarking:
  - rankingi np. indeks BI-NGO, Ranking Odpowiedzialnych Firm, Listki CSR,
  - konkursy np. Konkurs Raporty Społeczne, Kampania Społeczna Roku, Liderzy Filantropii.

Instytucją, która wywiera istotny wpływ na rozwój CSR w Polsce, jest KE i jej polityka w tym zakresie. CSR pojawia się w różnych dokumentach unijnych, nie mają one jednak charakteru wiążącego, tylko doradczy – chodzi o koordynowanie polityk państw członkowskich. W kwestiach kluczowych UE decyduje się jednak na

działań i decyzji organizacji [*Norma*... 2012: 14].

[2] Ponieważ inicjatywy ewoluują i są cały czas udoskonalane na rzecz coraz większej ich kompatybilności, przedstawiona klasyfikacja nie jest rozłączna.

wprowadzanie dyrektyw, mających charakter wiążący. Na przykład, ponieważ transparentność jest istotnym elementem CSR, ale nadal niewystarczająco przez biznes uwzględnianym, UE przyjęła dyrektywę 2014/95/UE dotyczącą ujawniania informacji niefinansowych [*Dyrektywa*… 2014].

Wychodząc z założenia, że CSR jest dobrowolny i to przedsiębiorstwa powinny same decydować, czy chcą podążać taką ścieżką rozwoju, KE stoi na stanowisku, że instytucje publiczne powinny odgrywać rolę pomocniczą, tworząc odpowiednie ramy strategiczne, sprzyjający klimat, pobudzający przedsiębiorstwa do odpowiedzialnego postępowania. Administracja państwowa powinna w tym zakresie pełnić funkcje: promocyjną i edukacyjną, motywującą (oprócz podejścia ustawowego stosując podejście miękkie np. tworząc zachęty ekonomiczne), integracyjną (wspierając wielostronną współpracę i partnerstwa na rzecz CSR) oraz koordynującą [Mazurkiewicz 2006: 19-20].

2. CSR w sektorze rządowym i pozarządowym na Mazowszu

Działania polskiego sektora publicznego na rzecz CSR zostały zainicjowane na Mazowszu przez powołanie w 1998 r. Krajowego Punktu Kontaktowego OECD, zajmującego się promowaniem i zapewnianiem przestrzegania Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych. Początkowo działał on w ramach Ministerstwa Skarbu Państwa, potem Ministerstwa Gospodarki, od 2001 r. został przeniesiony do PAIiIZ, a od 2016 r. funkcjonuje w Ministerstwie Rozwoju [*Krajowy Punkt*... 2016]. W 2001 r. rząd polski zadeklarował zaś poparcie dla inicjatywy Global Compact ONZ.

Pierwsze próby powołania rządowego ciała doradczego w zakresie CSR rozpoczęto w 2004 r., kiedy to podjęto działania na rzecz utworzenia Zespołu ds. CSR w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Zaowocowały one w 2005 r. spotkaniem inaugurującym prace nad założeniami do strategii CSR z udziałem wicepremiera, przedstawicieli kilku ministerstw, organizacji biznesowych i pozarządowych. Zakończyły się one jednak niepowodzeniem. W 2009 r. powołano Zespół ds. Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw, który był organem pomocniczym Prezesa Rady Ministrów. Zespół funkcjonował do 2013 r. W 2011 r. opracował *Rekomendacje w zakresie wdrażania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w Polsce*. W latach 2014-2015 funkcjonował podobny Zespół, ale jako organ pomocniczy Ministra Gospodarki. W 2016 r. powołano Zespół ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw, będący organem pomocniczym Ministra Rozwoju i Finansów. Wszystkie zespoły funkcjonowały na podobnych zasadach i miały zbieżne cele. Obecny Zespół do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności liczy sobie 22 członków reprezentujących: MRiF (4 przedstawicieli), instytucje publiczne (2), organizacje pracodawców (3), organizacje pozarządowe (3) organizacje samorządu gospodarczego (1), przedsiębiorców (5), ekspertów (3), środowisko naukowe (1) [*Pierwsze*... 2016]. Zespół spotyka się 4 razy do roku, a jego

zadaniem jest prowadzenie dialogu i wymiana doświadczeń w zakresie odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej. Wspieraniem Zespołu zajmują się 3 grupy robocze, w których udział jest otwarty dla wszystkich zainteresowanych: GR ds. strategicznych, GR ds. etyki i standardów odpowiedzialnego prowadzenia biznesu oraz GR ds. edukacji i popularyzacji CSR.

Działania na rzecz CSR prowadzą także inne ministerstwa. Ministerstwo Finansów było odpowiedzialne za transpozycję dyrektywy dotyczącej ujawniania informacji niefinansowych – jej zapisy wprowadziła *Ustawa o rachunkowości* i zaczęły one obowiązywać od początku 2017 r. [Dadacz 2017]. W 2017 r. ma zostać przyjęty *Krajowy Plan Działania na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2019*, który przygotowany został przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych [*Krajowy Plan…* 2016].

Obecne i planowane działania administracji publicznej w zakresie CSR zaprezentowano na ryc. 1.

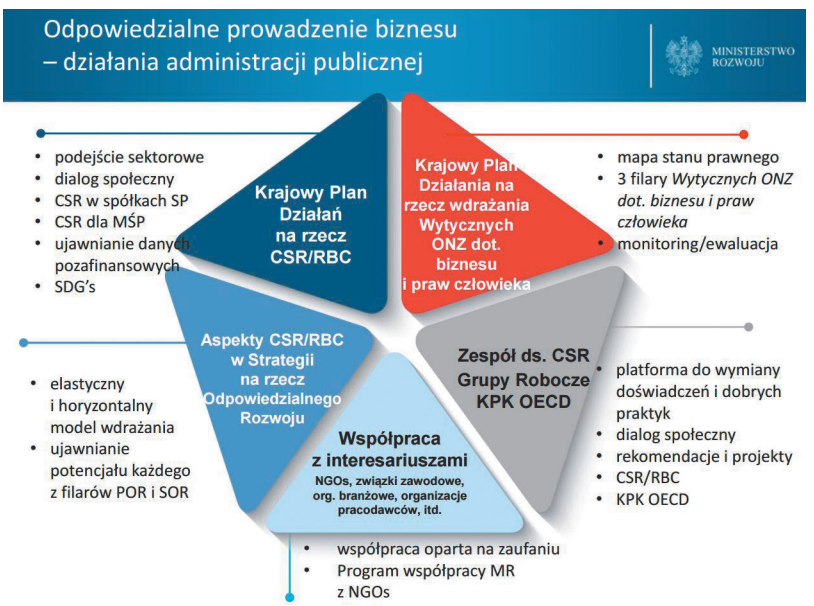

Ryc. 1. Działania administracji publicznej na rzecz CSR/odpowiedzialnego prowadzenia biznesu (RBC)

Źródło: Prezentacja J. Kacprzak z Ministerstwa Rozwoju podczas I posiedzenia Grupy Roboczej ds. edukacji i popularyzacji CSR Zespołu do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw, 30 stycznia 2017 r., Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.

Przykładem współpracy międzysektorowej w zakresie CSR było funkcjonowanie, powołanego w 2008 r. przez prezesa PKN, polskiego Komitetu Technicznego 305 ds. Społecznej Odpowiedzialności, który brał udział w opracowaniu międzynarodowej

normy ISO26000 [Gruszka, Jarońska 2011]. Innym przykładem jest Wizja 2050, czyli projekt nawiązujący do międzynarodowej inicjatywy Światowej Rady Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (WBCSD), realizowany w latach 2011-2015 przez MG, FOB i PwC/Deloitte. W ramach tej inicjatywy wypracowano *Deklarację polskiego biznesu na rzecz zrównoważonego rozwoju*, określającą kluczowe wyzwania i działania niezbędne do realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Firmy mogły zostać zarówno sygnatariuszami Deklaracji, jak i brać udział w pracach grup roboczych powołanych w ramach tej inicjatywy [*Wizja*... 2017].

W odniesieniu do sektora pozarządowego kamieniem milowym w rozwoju CSR, nie tylko na Mazowszu, było powstanie w 2000 r. Forum Odpowiedzialnego Biznesu (FOB). Jest to najdłużej działająca i największa organizacja pozarządowa w Polsce, która zajmuje się CSR w sposób kompleksowy, jest inicjatorem i partnerem przedsięwzięć kluczowych dla polskiego CSR. Siedziba organizacji mieści się w Warszawie, gdzie odbywa się większość organizowanych przez nią wydarzeń, ale inicjatywy FOB mają zasięg ogólnopolski (np. Program Partnerstwa, Liga Odpowiedzialnego Biznesu, konkurs Raporty Społeczne, Targi CSR) [*Co robimy* 2017]. Na rzecz popularyzacji CSR działa także od 2006 r. warszawska Fundacja CentrumCSR.PL. Jej projekty również mają zasięg ogólnopolski, w dużej mierze dotyczą zrównoważonych zamówień publicznych oraz praw człowieka i pracownika [*Projekty* 2016].

Wśród zagranicznych organizacji zlokalizowanych w Warszawie najbardziej kluczowe dla rozwoju CSR są działania Global Compact ONZ, która nie tylko promuje 10 zasad Global Compact, lecz także podejmuje inne przedsięwzięcia w obszarze społecznej odpowiedzialności, takie jak np. Standard Minimum Programu Etycznego (wraz z członkami UNGC, Programu Biznes i Prawa Człowieka oraz Koalicją Rzeczników Etyki) [*Standard*... 2016].

Istotnym czynnikiem wspierającym rozwój CSR w Polsce, w tym na Mazowszu, są projekty współfinansowane ze środków UE. Raport o stanie wdrażania funduszy strukturalnych w perspektywie 2007-2013 w Polsce w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zawiera 74 556 rekordów – nie jest to jednak liczba dofinansowanych projektów, bowiem część z rekordów dotyczy tych samych umów, ale realizowanych w różnych jednostkach samorządu terytorialnego. Tylko 125 rekordów, dotyczących 67 projektów o wartości ogółem 64,7 mln zł, można uznać za odnoszące się do społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw[3]. Zidentyfikowano je przeszukując w Raporcie tytuły projektów po słowach kluczowych, takich jak: *CSR*, *społeczna odpowiedzialność*, *odpowiedzialny biznes* (w różnych przypadkach)[4]. Wśród tych 67 projektów, 11 zgło-

[3] Wśród projektów współfinansowanych z pozostałych programów operacyjnych (55 040 rekordów w Raporcie) żaden nie dotyczył społecznej odpowiedzialności biznesu.

[4] Projektów CSR może być zatem więcej, nie zawsze po tytule można ocenić czy projekt dotyczy w jakimś aspekcie koncepcji CSR. Z tego powodu pominięto wyszukiwania po takich słowach kluczowych jak *dialog* czy *współpraca*, bo mimo że są to kwestie istotne dla społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, to projekty z tego zakresu nie muszą CSR mieć na celu.

sili projektodawcy z Mazowsza (na łączną kwotę 28,6 mln zł). Projektodawcami były najczęściej związki zawodowe (4 projekty) i organizacje pracodawców (3). Projekty CSR z Mazowsza obejmowały swoim zasięgiem najczęściej cały kraj (7 projektów), w 3 przypadkach wyłącznie woj. wielkopolskie, w jednym – tylko mazowieckie. Największy projekt pochodzący z Mazowsza, obejmujący swoim zasięgiem całą Polskę, realizowała Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – „Społeczna odpowiedzialność biznesu”[5]. Inny istotny, ogólnopolski projekt realizowany przez PARP w latach 2012-1016, ale z ze Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy (wartość projektu wynosiła 13,8 mln zł), to „Zwiększenie konkurencyjności regionów poprzez społeczną odpowiedzialność biznesu (CSR)” [*O projekcie* 2015].

Tabela 1

Projekty CSR projektodawców pochodzących z Mazowsza, współfinasowane z POKL w perspektywie 2007-2013 (według wartości projektu ogółem)

Tytuł projektu	Województwo, którego projekt dotyczy	Wartość projektu ogółem (zł)	Projektodawca	Lata realizacji projektu
Społeczna odpowiedzialność biznesu	cały kraj	9 675 589,94	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości	2012-2015
Program rozwoju kadr Carrefour Polska wsparciem wzrostu przedsiębiorstwa branży dużej dystrybucji realizującego politykę biznesu odpowiedzialnego społecznie	cały kraj	4 214 093,60	Carrefour Polska Sp. z o.o.	2009-2010
Społecznie Odpowiedzialna Uczelnia	cały kraj	3 776 829,00	Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie	2009-2011
Koalicja na rzecz odpowiedzialnego biznesu	cały kraj	3 756 922,54	Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej	2010-2013
Promocja zaangażowania przedsiębiorstw w budowę kapitału społecznego w Polsce poprzez wykorzystanie narzędzi CSR	cały kraj	3 148 192,50	Konfederacja Lewiatan	2011-2014
Promocja standardów społecznej odpowiedzialności w przedsiębiorstwach	cały kraj	1 946 020,50	Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan	2009-2010
CSR – jako narzędzie budowania pozytywnego wizerunku przedsiębiorstwa	cały kraj	973 806,00	Business Centre Club Związek Pracodawców	2008-2010

[5] Na podstawie standardowego zestawienia o stanie wdrażania funduszy strukturalnych, generowanego cyklicznie przez IK NSRO, dostępnego w Krajowym Systemie Informatycznym SIMIK 07-13, [www.funduszeeuropejskie.2007-2013.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx, stan na 31-03-2017].

Tytuł projektu	Województwo, którego projekt dotyczy	Wartość projektu ogółem (zł)	Projektodawca	Lata realizacji projektu
PWP Na straży CSR	wielkopolskie	316 355,00	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Policjantów	2013-2014
PWP – CSR po wielkopolsku	wielkopolskie	301 671,75	Ogólnopolski Pracowniczy Związek Zawodowy „Konfederacja Pracy”	2013-2014
PWP CSR na kolei – perspektywa woj. wielkopolskiego	wielkopolskie	276 730,00	Związek Zawodowy Maszynistów Kolejowych w Polsce	2013-2014
Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR) w środowisku pracy w woj. mazowieckim	mazowieckie	218 650,00	Ogólnopolski Pracowniczy Związek Zawodowy „Konfederacja Pracy”	2010-2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie standardowego zestawienia o stanie wdrażania funduszy strukturalnych, generowanego cyklicznie przez IK NSRO, dostępnego w Krajowym Systemie Informatycznym SIMIK 07-13, [www.funduszeeuropejskie.2007-2013.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx, stan na 31-03-2017].

3. CSR w przedsiębiorstwach na Mazowszu

Rozpoczynając charakterystykę CSR w sektorze biznesowym, trzeba wspomnieć o CSRinfo, powstałej w Warszawie w 2007 r. renomowanej firmie edukacyjno-doradczej, dostarczającej specjalistyczne usługi w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu. Firma jest liderem w zakresie szkoleń CSR w Polsce – przeszkoliła ponad 450 organizacji i instytucji w całym kraju [*O CSRinfo* 2017]. CSRinfo wydaje się w większym stopniu niż FOB wychodzić ze swoimi działaniami poza Mazowsze (np. organizując w różnych miastach Tydzień Odpowiedzialnego Biznesu) [*Tydzień*… 2016].

Ważnym kamieniem milowym w rozwoju CSR w całej Polsce było opracowanie w 2009 r. pierwszego w Europie Środkowo-Wschodniej indeksu spółek odpowiedzialnych GPW – Respect Index [*Opis projektu* 2017]. Dzięki indeksowi oraz przyjętemu w 2002 r. kodeksowi *Dobrych praktyk w spółkach publicznych*, warszawska GPW odgrywa rolę edukacyjną dla inwestorów i spółek w zakresie społecznie odpowiedzialnych inwestycji.

Próbując ocenić społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw na Mazowszu, sięgnięto do raportów FOB z cyklu *Odpowiedzialny biznes w Polsce. Dobre praktyki*, które stanowią największy w Polsce przegląd społecznie odpowiedzialnych działań przedsiębiorstw w danym roku. Edycja raportu 2016 zawiera rekordową liczbę 880 dobrych praktyk z zakresu CSR zgłoszonych przez 180 firm. Do wcześniejszego raportu za 2015 r. zostało zakwalifikowanych 811 praktyk zgłoszonych przez 136 firm [*Raport*…

2017]. Niekwestionowanymi liderami w tym zakresie są firmy z Mazowsza: dobre praktyki do raportu za 2015 r. zgłosiły 73 firmy mające główną siedzibę na Mazowszu (53,7% wszystkich zgłaszających), a za 2016 r. – 101 (56%). Do edycji raportu 2016 zgłosiły one 263 dobre praktyki (29,8% ogółu), w tym najwięcej – PKN Orlen (26). Rozkład przestrzenny siedzib firm, których dobre praktyki CSR zostały opublikowane w raportach FOB w 2 ostatnich latach, zaprezentowano na ryc. 2.

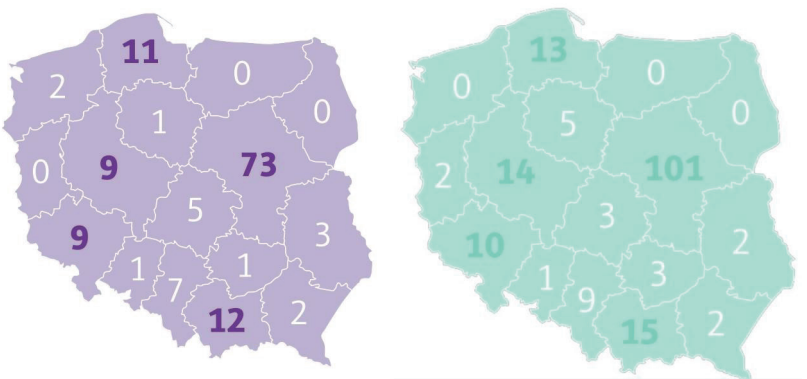

Ryc. 2. Główne siedziby firm zgłaszających dobre praktyki do raportów FOB w 2015 r. (po lewej) i 2016 r. (po prawej) według województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [14. *Edycja*… 2016; *Jak zmienił*… 2017].

Wszystkie dobre praktyki CSR, opublikowane w kolejnych 15 raportach *Odpowiedzialny biznes w Polsce. Dobre praktyki*, dostępne są w *Wyszukiwarce dobrych praktyk* FOB – obecnie jest tam 2921 praktyk zgłoszonych przez 556 firm, reprezentujących 28 branż w Polsce [*Znajdź*… 2017]. Samo realizowanie dobrych praktyk z zakresu CSR, nawet długofalowych (a odsetek takich praktyk systematycznie wzrasta w raportach FOB) nie jest jednak jednoznaczne z tym, że firma ma zinstytucjonalizowane i strategiczne podejście do społecznej odpowiedzialności. Dobre praktyki danego przedsiębiorstwa mogą bowiem dotyczyć tylko jednego z obszarów społecznej odpowiedzialności lub wybranej grupy interesariuszy. Samodeklaracje firm w tym zakresie są jednak bardzo optymistyczne – na 136 firm, które zgłosiły dobre praktyki do raportu FOB 2015, 109 zadeklarowało, że ma strategię CSR. Analiza stron internetowych czy raportów CSR firm pokazuje jednak, że strategia CSR nie jest zbyt często spotykanym dokumentem [Andrejczuk 2016: 17].

Z tego powodu lepszym wskaźnikiem społecznej odpowiedzialności firm z Mazowsza wydaje się być obecność w Rankingu Odpowiedzialnych Firm. Jest to publikowane corocznie od 2007 r. zestawienie spółek działających w Polsce, ocenianych pod kątem jakości zarządzania CSR. Autorem Rankingu jest Bolesław Rok, a partnerem merytorycznym – FOB. Od 2009 r. Ranking jest publikowany przez Dziennik Gazetę Prawną (wcześniej przez nieistniejący już miesięcznik Manager Magazine),

a od 2015 r. weryfikowany przez Deloitte (wcześniej PwC) [*O rankingu* 2017]. Podstawą wzięcia udziału w Rankingu jest wypełnienie ankiety, weryfikowanej później przez audytora, składającej się z 60 pytań dotyczących 5 obszarów: odpowiedzialne przywództwo, zaangażowanie społeczne, komunikacja z interesariuszami, innowacyjność społeczna i odpowiedzialne zarządzanie [Horodecki 2016: 1]. Wśród 101 firm z Mazowsza, które zgłosiły dobre praktyki do raportu FOB za 2016 r., 28 znalazło się w Rankingu Odpowiedzialnych Firm 2016. W sumie, wśród wszystkich 70 firm, które znalazły się w tym Rankingu, 38 miało główne siedziby na Mazowszu. Te firmy poddano w dalszej części opracowania pogłębionym analizom, oceniającym ich społeczną odpowiedzialność.

Innym, ważnym przeglądem, oceniającym dokonania firm w obszarze społecznej odpowiedzialności, jest coroczne zestawienie Listki CSR tygodnika Polityka. Bazuje ono na ankiecie obejmującej 7 obszarów społecznej odpowiedzialności według ISO26000, tj. ład korporacyjny, prawa człowieka, zachowania wobec pracowników, ochrona środowiska, dbałość o klienta, uczciwość biznesowa i zaangażowanie społeczne. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego rankingu, partnerem merytorycznym zestawienia jest FOB, a firmą audytorską – Deloitte. W piątej edycji Listków CSR (2016), podsumowującej dokonania firm za 2015 r., wyróżniono 64 firmy: 12 firm Złotym Listkiem CSR (w 2015 r. było ich 11), 11 – Srebrnym (8 w 2015 r.) oraz 41 – Białym (we wcześniejszej edycji – 25). Przyznano także 3 Super Złote Listki CSR dla firm, które we wszystkich 5 edycjach otrzymywały najwyższe wyróżnienie, czyli Złoty Listek CSR [Rudzki, Palczewska 2016]. Wśród 38 firm z Mazowsza, która znalazły się w Rankingu Odpowiedzialnych Firm 2016, 25 otrzymało również Listki CSR, a jedna (Orange Polska) – Super Złoty Listek.

Wśród 38 analizowanych firm, 9 jest sygnatariuszami Global Compact ONZ, zobowiązującymi się do corocznego raportowania swoich postępów we wdrażaniu 10 zasad tej inicjatywy. Wszystkich polskich sygnatariuszy Global Compact jest 86, w tym 64 biznesowych [*Our*... 2017]. Z kolei w bazie raportów GRI, zawierających raporty organizacji z całego świata, raportujących zgodnie z Wytycznymi GRI w zakresie zrównoważonego raportowania, znajduje się 90 przedsiębiorstw z Polski, które opublikowały w sumie 226 raportów. Wśród nich jest 17 firm (spośród analizowanych 38 z Mazowsza), które zamieściły w bazie GRI w sumie 59 raportów (najwięcej PKN Orlen – 10 oraz Orange Polska – 9) [*GRI*... 2017]. Nieco więcej raportów analizowane firmy z Mazowsza zgłosiły do konkursu Raporty Społeczne. W bibliotece raportów Konkursu znajduje się 231 raportów, z których 62 zgłosiło do konkursu 17 spośród 38 analizowanych firm z Mazowsza (poza 2 firmami, są to te same, których raporty znajdują się w bazie raportów GRI) [*Biblioteka*... 2017].

Raporty CSR, nawet jeśli są raportami otwarcia, służą nie tylko komunikacji z interesariuszami i byciu transparentnym, lecz pomagają także usprawnić zarządzanie organizacją. Wśród innych dokumentów, zaliczających się do kluczowych artefaktów instytucjonalizacji CSR w przedsiębiorstwie, można wymienić strategię CSR i kodeks

etyczny. Strategia CSR, wyznaczająca cele odzwierciadlające zaangażowanie firmy na rzecz społecznej odpowiedzialności, pozwala skoordynować działania podejmowane w tym zakresie i lepiej je zintegrować ze strategią biznesową i działalnością operacyjną firmy. Kodeks etyczny zaś jest jednym z elementów zarządzania przez wartości, definiuje wartości obowiązujące w organizacji i przekłada je na codzienne standardy postępowania. Wśród 38 analizowanych firm z Mazowsza, 29 ma opracowaną strategię CSR, którą udostępnia na swoich stronach internetowych, a 34 – własny kodeks etyczny obowiązujący w organizacji[6].

Zestawienie wybranych elementów, świadczących o społecznej odpowiedzialności analizowanych 38 przedsiębiorstwach z Mazowsza, przedstawiono na ryc. 3.

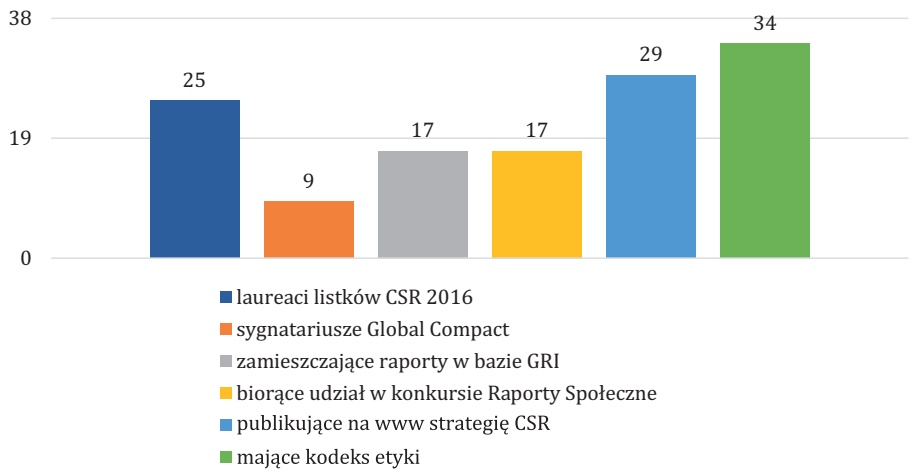

Ryc. 3. Instytucjonalizacja CSR wśród 38 przedsiębiorstw z Mazowsza, które znalazły się w Rankingu Odpowiedzialnych Firm 2016

Źródło: Opracowanie własne.

Z pewnością trudno na podstawie małej próby wnioskować o społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w całym woj. mazowieckim. Jak wynika jednak z przeprowadzonych analiz, CSR wdraża w Polsce niewielka grupa dużych firm, w wielu przypadkach zlokalizowanych na Mazowszu, które powtarzają się w różnych zestawieniach, rankingach i konkursach. Przez 10 lat Rankingu Odpowiedzialnych Firm wzięło w nim udział w sumie tylko 180 firm [Horodecki 2016: 1]. Rok [2016: 1] ocenia, że część wieloletnich liderów CSR osiągnęła już maksymalny możliwy dla siebie poziom doskonałości, część zaczęła skupiać się na innych niż CSR zagadnieniach, zaś koncepcją tą zaczynają się interesować nowe firmy, które będą dla dotychczasowych liderów stanowić w kolejnych latach poważną konkurencję. Z pewnością

[6] Analizę stron internetowych firm przeprowadzono na początku kwietnia 2017 r.

wzrasta zainteresowanie CSR wśród MMŚP, z reguły wdrażających tę koncepcję w sposób nieświadomy i nieuporządkowany. Potwierdza to chociażby rosnąca liczba dobrych praktyk zgłaszanych przez MMŚP do raportów FOB. Wydaje się, że to rosnące zainteresowanie społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorstw można w pewnym stopniu uznać za efekt indukowany działalności nielicznych dużych liderów CSR, rozpowszechniających odpowiedzialne praktyki w ramach swoich łańcuchów dostaw.

Zakończenie

We wspomnianej odnowionej strategii UE dotyczącej społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw podkreślono, że CSR leży u podstaw celów *Strategii Europa 2020*. Dojrzałe i strategiczne podejście do CSR oznacza dla przedsiębiorstw wymierne korzyści w zakresie zarządzania ryzykiem, relacji ze wszystkimi interesariuszami, w tym klientami (wzrost ich lojalności), pracownikami (wzrost ich zaangażowania) czy inwestorami (zwiększony dostęp do kapitału) – ma tym samym coraz większe znaczenie dla konkurencyjności przedsiębiorstw. CSR może także stymulować rozwój nowych rynków i sprzyja tworzeniu nowych możliwości wzrostu gospodarczego. Strategiczny CSR wymaga jednak dojrzałości nie tylko od przedsiębiorstw, lecz także innych interesariuszy – decydentów, inwestorów, organizacji pozarządowych, konsumentów, którzy przez swoje działania i decyzje powinni domagać się od firm odpowiedzialnego postępowania ale też – nagradzać je za to.

Mazowsze, jako siedziba administracji centralnej i większości filii korporacji transnarodowych, ma naturalne warunki, aby być liderem CSR w Polsce. Przeprowadzone analizy potwierdzają, że na Mazowszu mają swoją siedzibę zarówno najważniejsze instytucje i organizacje zajmujące się tematem społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, jak i przedsiębiorstwa, które do grona liderów CSR w Polsce się zaliczają. Stanowi to istotną szansę rozwojową (dzięki tworzeniu wartości dodanej dla wszystkich interesariuszy), bowiem koncepcja ta, tak jak widzi ją UE, może być dobrym narzędziem niwelowania różnic społeczno-gospodarczych w regionie.

Literatura

14. edycja raportu „Odpowiedzialny biznes w Polsce 2015. Dobre praktyki" w liczbach, 2016, [http://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2016/03/Raport2015_PODSUMOWANIE.pdf, 2017-04-10].

Andrejczuk M., 2016, *Strategiczne podejście do CSR w normie ISO26000*, [w:] *Wspólna odpowiedzialność. Rola Strategii,* M. Andrejczuk, A. Gruszecka-Tieśluk, E. Wojciechowicz (red.). FOB, Warszawa.

Biblioteka raportów, 2017, [http://raportyspoleczne.pl/biblioteka-raportow/, 2017-04-11].

Co robimy, 2017, [http://odpowiedzialnybiznes.pl/co-robimy/, 2017-04-07].

Dadacz J., 2017, *Raportowanie niefinansowe w Polsce – transpozycja dyrektywy 2014/95/UE*, [www.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=cc70e5ba-d876-434f-8dbb-38aba4583a22&groupId=764034, 2017-04-07].

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy.

Green Paper. Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility, 2001, COM(2001) 366 final.

GRI Sustainability Disclosure Database, 2017, [http://database.globalreporting.org/search/, 2017-04-11].

Gruszka A., Jarońska A., 2011, *Odpowiedzialność społeczna wg ISO 26000*. „Ecomanager" nr 4(13).

Horodecki J., 2016, *101 firm na dziesięciolecie*. „DGP biznes. dodatek informacyjno-promocyjny", nr 97 (4244).

Jak zmienił się Raport „Odpowiedzialny Biznes w Polsce"? [Prezentacja], 2017, [http://odpowiedzialnybiznes.pl/aktualno%C5%9Bci/zmienil-sie-raport-odpowiedzialny-biznes-polsce-prezentacja/, 2017-04-10].

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Odnowiona strategia UE na lata 2011-2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, 2011, KOM(2011) 681.

Krajowy Plan Działania na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017 – 2019 skierowany do konsultacji społecznych, 2016, [http://ungc.org.pl/aktualnosci/krajowy-plan-dzialania-rzecz-wdrazania-wytycznych-onz-dotyczacych-biznesu-praw-czlowieka-lata-2017-2019-skierowany-konsultacji-spolecznych/, 2017-04-07].

Krajowy Punkt Kontaktowy OECD, 2016, [www.mr.gov.pl/strony/zadania/wsparcie-przedsiebiorczosci/spoleczna-odpowiedzialnosc-przedsiebiorstw-csr/krajowy-punkt-kontaktowy-oecd/, 2017-04-07].

Mazurkiewicz P., 2006, *CSR Implementation Guide. Non-legislative options for the Polish Government.* The World Bank.

Norma PN-ISO 26000. Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności, 2012, PKN, Warszawa.

O CSRinfo, 2017, [www.csrinfo.org/csrinfo/o-csrinfo/, 2017-04-10].

Opis projektu, 2017, [www.odpowiedzialni.gpw.pl/opis_projektu, 2017-04-10].

O projekcie, 2015, [http://csr.parp.gov.pl/index/index/1712, 2017-04-08].

O rankingu, 2017, [http://rankingodpowiedzialnychfirm.pl/o-nas/, 2017-04-11].

Our Participants, 2017, [www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants, 2017-04-11].

Pierwsze posiedzenie Zespołu ds. CSR, 2016, [www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/pierwsze--posiedzenie-zespolu-ds-csr/, 2017-04-07].

Projekty, 2016, [www.centrumcsr.pl/kategoria/nasze-projekty/, 2017-04-07].

Raport „Odpowiedzialny biznes w Polsce 2016. Dobre praktyki", 2017, [https://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/raport-2016/, 2017-04-10].

Rok B., 2016, *Nowa fala odpowiedzialnych*. „DGP biznes. dodatek informacyjno-promocyjny" nr 97 (4244).

Rudzki R., Palczewska M., 2016, *Piąta edycja Listków CSR POLITYKI rozstrzygnięta. Przedstawiamy laureatów*, [www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/listkicsr/1661596,1,piata--edycja-listkow-csr-polityki-rozstrzygnieta-przedstawiamy-laureatow.read, 2016-05-17].

Standard Minimum Programu Etycznego. Samoregulacja biznesowa w ramach II filaru UN Guiding Principles on Business and Human Rights, 2016, [http://ungc.org.pl/wp-content/uploads/2016/12/Standard-Minimum-Programu-Etycznego.pdf, 2017-04-07].

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. *Innowacyjne Mazowsze*, 2013, MBPR, Warszawa.

Tydzień Odpowiedzialnego Biznesu 2016, 2016, [www.csrinfo.org/projekty/tydzien-odpowiedzialnego-biznesu-2016/, 2017-04-10].

Wizja zrównoważonego rozwoju dla polskiego biznesu 2050, 2017, [http://odpowiedzialnybiznes.pl/wizja-zrownowazonego-rozwoju-dla-polskiego-biznesu-2050/, 2017-04-07].

Znajdź dobre praktyki, 2017, [http://odpowiedzialnybiznes.pl/dobre-praktyki/, 2017-03-31].